

Modern Türklük

Araştırmaları Dergisi

Cilt 17, Sayı 2 (Haziran 2020), ss. 241-257

DOI: 10.1501/MTAD.17.2020.2.13

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

MAKALE

Özbeklerin Sosyal Medyada Dil Tutumları¹

Türkan Yalçinkaya

Bağımsız Araştırmacı (Ankara)

ÖZET

Dil tutumları insanların kendi dillerine, başka dillere ve bunların konuşurlarına karşı duygularını, değerlerini kapsayan davranışlarını ifade eder. Dil tutumları, bir dilin hayatı için büyük önem taşımaktadır. İnsanların ve toplumların iletişim aracı olan dillerin gelişmesi ve zayıflamasında küçümsenmeyecek bir etkisi olan dil tutumları, dilbilimciler tarafından doğrudan ölçümler, dolaylı ölçümler ve toplumsal davranışları temel alan ölçümlerle belirlenebilmektedir.

Günümüzde, çağın görüngüsü olan sosyal medya birçok bilimsel çalışmaya da kaynaklık etmektedir. Bu çalışmada Özbeklerin ana dile yönelik dil tutumları ve ikinci dile yönelik dil tutumları, *Facebook* ve *forum.ziyouz.com* sitelerindeki konuşmalar üzerinden incelenmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

¹ Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü tarafından 6 Mayıs 2019 tarihinde düzenlenen *Türkçenin Varlığı İçin 9. Türkoloji Günü'* nde sunulan bildirinin makale olarak düzenlenmiş hâlidir.

Özbekler, Özbek Türkçesi, dil tutumları, sosyal medya.

ABSTRACT

Language attitudes express people's behavior towards their own language as well as other languages and their speeches. Language attitudes are very important for the life of a language. Language attitudes, which cannot be underestimated in the development and weakening of languages as a means of communication of people and societies, can be determined by linguists by direct measurements, indirect measurements and measurements based on social behaviors.

Today, social media which is the phenomenon of the age, is the source of many scientific studies. In this study, the language attitudes of the Uzbeks towards the mother tongue and the second language were examined through conversations on Facebook and forum.ziyouz.com.

KEY WORDS

Uzbeks, Uzbek Language, language attitudes, social media.

1. Giriş

Dil tutumları (language attitudes), bir dilin gelişiminde veya bozulmasında, yeniden yapılandırma sürecinde veya yıkımında çok önemli bir rol üstlenir. Bir dilin bireyin kullanımındaki ve toplum içindeki durumu ve önemi, büyük ölçüde benimsenmiş veya öğrenilmiş tutumlardan kaynaklanır. Dil tutumları hakkında bilgi edinmemizi sağlayan başlıca yöntemler, doğrudan ölçümler, dolaylı ölçümler ve toplumsal davranışları temel alan ölçümlerdir. 21. yüzyılın görüngüsü olan sosyal medya, dil tutumlarının toplumsal davranışlar üzerinden araştırılmasında dil bilimcilerle kapsamlı bir kaynak görevi görmektedir.

2000'li yıllardan itibaren kullanılmaya başlayan sosyal medya geniş kitleler arasında alışkanlık hâlini almış, eleştiri odağı da olmakla birlikte her kesimden ve her kültürden kitlenin sosyal taleplerine cevap verir hâle gelmiştir. İnsanlar, sosyal medyada düşüncelerini bildirmeleri ve tartışmaları, yeni fikirler ortaya koyabilmelerinin yanı sıra kişisel bilgilerini, fotoğraflarını, videolarını paylaşabilmektedir. Sürekli güncellenen, çoklu kullanıma açık olan, sanal paylaşım alanı olarak tanıyan ve insanların gerçek dünyayı sanal ortamda yaşayabilmelerini sağlayan sosyal medya, sosyalleşme kavramına da yeni bir anlayış getirmiştir (Vural, Bat 2010: 3349).

2016 yılının Ocak ayında elde edilen verilere göre (<https://oguzcetin.gen.tr/>) Özbekistan'da toplam nüfusun %2'si etkin sosyal medya kullanıcısıdır (Türkiye %53, Kazakistan %19, Azerbaycan %16, Kırgızistan %5, Türkmenistan %1). Etkin internet kullanıcılarının toplam nüfusa oranı ise %44'tür (Azerbaycan %61, Türkiye %58, Kazakistan %56, Kırgızistan %37, Türkmenistan %12).

İnsanlar üzerinde çok önemli bir etki yaratan sosyal medya, çok çeşitli konularda ve çok yüksek sayılarda bilimsel araştırmalara konu olmuştur. Google arama motorunda *sosyal medya pdf* yazılarak arama yapıldığında 0.52 saniyede 8 milyon 320 bin sonucun bulunması sosyal medya ile ilgili araştırmaların niceliği konusunda fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu makalenin konusunu da Özbeklerin sosyal medyadaki dil tutumları oluşturmuştur. Makalede önce Özbekistan'daki dil durumu hakkında kısaca bilgi verilmiş ve dil tutumları konusunda kuramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Özbeklerin dil tutumları ise ana dile yönelik ve ikinci dile yönelik olmak üzere forum.ziyouz.com adındaki bir forum sitesi ve Facebook sosyal paylaşım sitesindeki konuşmalar üzerinden ele alınmıştır. Araştırmaya kaynak olmak üzere, Facebook sitesinde yüz üyenin paylaşımı incelenmiştir. forum.ziyouz.com sitesinde ise üç yüz altmış konu başlığı taranmış, aralarından dil, şive, eğitim, alfabe, okuma, yazma, konuşma, televizyon, radyo gibi sözcüklerin geçtiği yaklaşık altmış konu başlığı incelenerek "*Bugungi künde tilimizning seviyesi qanday derecede*", "*Radio D'ler Özbek tilini buzışyapti*", "*Aldın Özbek tilini örgeneylik*" gibi doğrudan ana diline ve ikinci dile yönelik düşünce ve tartışmaların geçtiği konu başlıkları seçilerek buradaki konuşmalar değerlendirilmiştir.

2. Özbekistan'da Dil Durumu

Özbekistan Orta Asya'da, kuzey ve kuzey doğusunda Kazakistan, doğu ve güney doğusunda Kırgızistan ve Tacikistan, batısında Türkmenistan, güneyinde Afganistan ile sınır komşusu olan 448,9 bin km² alana sahip bir Türk cumhuriyettir. Özbekistan'ın nüfusu 2019 Nisan ayında 33.375.800 (<https://www.gov.uz/oz/pages/territory>) olarak bildirilmiştir.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Özbekistan'da 2017 verilerine göre toplam nüfusun (32.120.500) % 83,8'i Özbek, % 4,8'i Tacik, % 2,5'i Kazak, % 2,3'ü Rus, % 2,2'si Karakalpak, % 0,9'u Kırgız, % 0,6'sı Tatar, % 0,6'sı Türkmen, % 0,6'sı Koreli, % 0,2'si Ukraynalı ve geri kalan % 1,5 de diğer uluslardandır (<https://stat.uz/uz/432-analitcheskie-materialy-uz/2033-o-zbekiston-respublikasining-demografik-holati>).

Özbekistan'ın çok uluslu bir yapıya sahip olması, ülkede çok sayıda dilin konuşulmasını da beraberinde getirmiştir. Yapılan araştırmalar 2001 yılında Özbekistan'da nüfusun % 74,3'ünün Özbek Türkçesi, %14,2'sinin Rusça, % 4,4'ünün Tacikçe, % 7,1'inin de başka dillerde konuştuğunu bildirmektedir (Özkan 2014: 176). Daha sonraki araştırmalar ise nüfusun % 90'ının Özbek Türkçesi konuştuğunu göstermektedir. Rusça, özellikle büyük şehirlerde daha yaygındır ve % 5'in üzerinde bir nüfus ana dilinin Rusça olduğunu bildirmektedir. Rus Enformasyon Ajansı'nın 2003 yılı itibarıyla bildirdiğine göre Özbekistan'da nüfusun % 57'si en azından biraz

Rusça konuşmaktadır. Öğrenci, öğretmen, akademisyen ve bürokratlarla yapılan İngilizce kullanımı ile ilgili bir anket sonucunda ankete katılanların % 1'inin meslekî aktivitelerinde İngilizceyi kullandıkları ve İngilizce yayınlar okudukları tespit edilmiştir (Aminov vd. 2010: 7).

Özbek Türkçesi, 21 Ekim 1989'da kabul edilen ve 21 Aralık 1995'te son şekli verilen dille ilgili kanuna göre Özbekistan Cumhuriyeti'nin devlet dilidir. Bütün vatandaşlara devlet dilini öğrenmeleri için gerekli koşullar sağlanır. Devlet dilinde eğitim ücretsizdir. Bu dil kanunu Cumhuriyet sınırları içinde yaşayan diğer ulusların kendi ana dillerini korumayla ilgili anayasal haklarına engel teşkil etmez. Diğer ulusların dilleri devlet teminatı altındadır ve bu dillerin gelişmesi için uygun koşullar yaratılır. Bu kanuna göre bütün resmî işler; işyerleri, kuruluşlar ve derneklerdeki çalışmalar Özbek Türkçesi ile yürütülür, resmî belgeler Özbek Türkçesiyle yayımlanır ve ilan edilir. Gerekli hâllerde başka dile tercüme yapılabilir. Çoğunluğun Özbek Türkçesini bilmediği topluluklarda devlet dilinin yanı sıra başka diller de kullanılabilir (<http://www.lex.uz/docs/-121051>).

Dil kanunuyla Özbek Türkçesinin Özbekistan eğitim sistemindeki konumu sağlam bir hukuki temele oturtulmuştur. Ülkede Kazak, Tacik, Rus ve başka dillerde de eğitim yapılmakta, Rusça, İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça, Hintçe ve Türkiye Türkçesi gibi diller yabancı dil olarak öğretilmektedir (Kuçkartayev 2018: 95). Resmî makamlarca açıklanan 2018 verilerine göre, Özbekistan'da 4.981.511 öğrenciye Özbek Türkçesiyle eğitim veren 8.853 okul vardır. Rusça eğitim veren okul sayısı 862 (öğrenci sayısı 581.881), Kazakça eğitim veren okul sayısı 370 (öğrenci sayısı 54.926), Karakalpakça eğitim veren okul sayısı 366 (öğrenci sayısı 115.656), Tacikçe eğitim veren okul sayısı 244 (öğrenci sayısı 69.385), Türkmence eğitim veren okul sayısı 43 (öğrenci sayısı 10.643), Kırgızca eğitim veren okul sayısı 42 (öğrenci sayısı 7.859)'dir (<https://www.uzedu.uz/Xtv/BarchasiPage/67?tp=8>).

Özbekistan'da çoğu Özbek Türkçesinde olmak üzere, yaklaşık 400 ulusal ve yerel gazete, 70'in üzerinde dergi yayımlanmaktadır. Başta Kazakça olmak üzere diğer Türk lehçelerinde de yayın yapılan ülkede Rusça, basın ve yayın dili olarak oldukça yaygındır. Radyo ve televizyon yayınlarının büyük çoğunluğu Özbek Türkçesi olmakla birlikte başka dillerde de yayınlar yapılmaktadır. Örneğin Özbekistan Devlet Radyosu 12 farklı dilde yayın yapmaktadır (Özkan 2014: 176). Rusça radyo ve televizyon kanallarının çok yaygın olduğu Özbekistan'da 24 saat Rusça yayın yapan onlarca radyo ve televizyon kanalı bulunmaktadır (Eltazarov 2016: 737-738).

Özbek Türkçesi 1930 yılına kadar (1923 yılında yeniden düzenlenmiş biçimiyle)

Arap alfabesiyle yazılmıştır. 1926 yılında Bakü Türkoloji Kongresi'nde Türk yazı dillerinin Latin alfabesine geçişiyle ilgili alınan karardan altı yıl sonra alfabe değişikliği resmî olarak kabul edilmiş Özbek Türkçesi Latin harfleriyle yazılmaya başlanmıştır. 1930-1940 yılları arasında Latin alfabesi kullanılmış, 1940 yılında, Stalin döneminde Kiril alfabesine geçilmiştir (User 2006: 353). SSCB dağıldıktan sonra, bağımsız Özbekistan'da yapılan alfabe çalışmaları sonucunda 2 Eylül 1993'te alınan bir kararla 31 harf ve bir kesme işaretine oluşturulan Özbek Latin alfabesine geçilmesi kabul edilmiş, 6 Mayıs 1995'te bu alfabe 26 harf ve 3 harf birikmesinden oluşan yeni bir alfabeyle değiştirilmiştir. 24 Ağustos 1995'te bu yeni alfabenin temel imla kuralları karara bağlanmış, ayrıca Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçiş süresi 1 Eylül 2005 tarihine kadar (daha sonraki bir kararla 1 Eylül 2010'a kadar) uzatılmıştır (Yıldırım 2012: 3). Bugün Özbekistan Cumhuriyeti'nin resmî sitelerinde ve özel Özbek sitelerinde Latin alfabesiyle birlikte Kiril alfabesinin de kullanıldığı görülmektedir.

Özbek Türkçesinin Karluk-Çiğil-Uygur Lehçesi, Oğuz Lehçesi ve Kıpçak Lehçesi olmak üzere üç lehçesi vardır. Bu lehçeler de kendi içinde çeşitli ağızlar ayrılmaktadır. Özbek ölçünlü/edebî dili, Karluk-Çiğil-Uygur Lehçesinin Taşkent ağzının ses bilgisel (fonetik) özellikleri, aynı lehçenin Fergana ağzının biçim bilgisel (morfolojik) özellikleri temel alınarak oluşturulmuştur (Şabdurahmanov vd. 1980: 22).

3. Dil Tutumları

Tutum, *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*'nde "Belirli nesnelere, olaylara, kişilere karşı belli bir biçimde davranma yolunda toplumsal olarak kazanılmış eğilim ya da yönelim" olarak tanımlanır (tdk.gov.tr). Dil tutumları (language attitudes) ise, insanların kendi dillerine veya diğer dil, lehçe, ağız veya şivelere ve bunların konuşurlarına karşı duygularını, değerlerini kapsayan davranış tarzlarını ifade eder (Killi Yılmaz 2010: 26). Bir dilin yaşam tarihinde tutum çok önemli olabilir; dilin gelişiminde veya bozulmasında, yeniden yapılandırılmasında veya yıkımında merkezî bir rol oynayabilir. Bir dilin bireydeki ve toplum içindeki durumu ve önemi, büyük ölçüde benimsenmiş veya öğrenilmiş tutumlardan kaynaklanmaktadır (Baker 1988: 112).

Dil tutumları üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu dilin sosyal psikolojisi alanında yapılmış olmakla birlikte, bireylerin dil ve dil çeşitlerini nasıl değerlendirdiği konusu toplum dil biliminin merkezî alanıdır. Toplum dil bilimsel olguların açıklamaları çoğunlukla sosyal psikolojik süreçlerde kaldığı için dil tutumu çalışmaları toplum dil bilimi kuramının oluşturulmasında kilit nokta olarak

görülmüştür ve erken dil tutumu araştırmaları toplum dil biliminin kurulmasına önemli ölçüde yardımcı olmuştur. Dil tutumu çalışmalarının toplum dil bilimsel olguları açıklamadaki önemi, ilişkilerin karmaşıklığına ve sosyal bağlamın etkisine rağmen tutumların temel belirleyici olarak kabul edilmesinden de kaynaklanır. Dil tutumlarının dil davranışını çeşitli şekillerde etkilediğine inanan Carranza, dil tutumlarının sağlam değişikliklere katkıda bulunabileceğini, konuşma topluluklarını belirleyebileceğini ve gruplar arası iletişimi yansıtabileceğini düşünmektedir (McKenzie 2010: 36-37). Labov, dil tutumlarının davranış üzerindeki etkisinin bir sonucu olarak, dil tutumu araştırmalarının toplum dil biliminde dil çeşitliliği ve değişimi gibi temel konuların açıklanmasına bir temel oluşturabileceğini ileri sürer (McKenzie 2010: 37). Ayrıca, dil tutumları dillerin veya lehçelerin ne ölçüde yayılıp yayılmayacağını ya da ne ölçüde zayıflayıp zayıflamayacağını da belirleyebilir. Örneğin, İngilizce gibi uluslararası bir dil söz konusu olduğunda bu dile (ve çeşitli türlerine) yönelik olumlu tutumlar kesinlikle dünya çapında yayılmanın belirleyici unsurlarından biri ve hatta belki de en önemli belirleyicisidir (McKenzie 2010: 37).

Tutumsal etiketi altında yürütülen toplum dil bilimsel araştırma hedefleri genel olarak belirli diller ve konuşma stillerine, bu dillerin kullanım ve seçimine, konuşurlarına, konuşurlarının kazanımları ve yetkinliklerine yönelik tutumlardır. Bu doğrultuda dil bilimcilerin araştırdığı dil tutumu konuları da: lehçeler, bölgesel aksanlı konuşma biçimleri; etnik diller, etnik olarak aksanlı konuşma biçimleri; iş veya öğrencilik gibi özel amaçlı ikinci diller, yabancı diller ve yabancı/aksanlı konuşma biçimleri/dilleri; yakınsak ve karışık konuşma biçimleri, lingua franca (linguage francae), picin (pidgin), kreol (creole); cinsiyet ve yaşa özgü konuşma stilleri; fonetik, söz dizimsel, çeşitli paralinguistik konuşma biçimleri gibi çok çeşitlilik göstermiştir (Vandermeeren 2005: 1323-1324).

Dil tutumu araştırmacıları insanların dil tutumları hakkında bilgi toplamak için doğrudan ölçümler, dolaylı ölçümler ve toplumsal davranışları temel alan ölçümler olmak üzere başlıca üç yöntem kullanırlar (Holmes 2013: 420). *Doğrudan ölçümler*, kapalı ve açık uçlu sorularla düzenlenen anketler ve görüşme programlarıdır. Bu ölçümlerde dil, dil çeşitleri, konuşma biçimleri vb. hakkındaki sorular doğrudan sorulmak suretiyle dil tutumları hakkında bilgi edinilmeye çalışır. *Dolaylı ölçümler*, katılımcıların kendilerini bilinçli veya çekingen hissetmelerine neden olmamaları amacı güdülen yapılan ölçümlerdir. Bu yöntemde katılımcılara, her iki dilini de akıcı bir şekilde konuşan farklı dillerdeki iki dilli iki konuşurdan alınan teyp kayıtları dinletilir. Teyp kayıtları, her iki konuşurun da aynı aynı iki dilde yaptığı aynı konuşma metni olmak üzere toplam dört kayıttan oluşmaktadır. Dinlediklerini dört farklı konuşmacı olarak algılayan katılımcılara konuşurların kişisel özellikleri hakkında

sorular sorulur. Böylece dile, kullanıcılarına ve kullanımına ait tutumlar iç içe geçtiğinden verilen cevapların dillere karşı tutumlar hakkında bilgi vereceği düşünülür. *Toplumsal davranışları temel alan ölçümlerde dilin kamuya açık alanlardaki kullanılma şekli gözlemlenerek dil tutumları ortaya çıkarılır.* Burada, farklı dillerin durumu hakkında bilgi veren hükümet dokümanları, öğretmenlerin öğrencilerinin dilleri hakkındaki görüşleriyle ilgili ipucu veren eğitim belgeleri, işverenlerin hangi dilleri ya da dillerin çeşitlerini tercih ettiğini gösteren iş ilanları, dillerin ağız özelliklerini kullanan romanlar, konuşurların bozmuş olduğu dil özelliklerini alaylı bir şekilde pekiştirici ve toplumsal klişelerin habercisi nitelikleriyle karikatürler kullanılır. Yazılı ve sözlü reklamların dili gibi, dilsel görünüşler üzerine yapılan araştırmalar da dil tutumları hakkında daha fazla bilgi sağlayabilir. Örneğin çok dilli reklamlar, İtalyancanın romantizm ve tutkuyla, Fransızcanın iyi yemeklerle, Almancanın güvenilirlikle, İngilizcenin teknoloji ve başarı ile ilişkilendirilmesinde olduğu gibi, genellikle belirli bir ülke veya topluluktaki dil ilişkisini gösterirken tercih edilen konuşma stillerini ya da aksanlarını belirtebilir. Toplum dil bilimsel mesajlar taşıyan tişörtler bile dile karşı tutumlar taşıyabilirler (Holmes 2013: 420-422).

Dil tutumu ölçme yöntemi olarak toplumsal davranışları temel alan ölçümlerin tercih edildiği bu çalışma, bütün dünyada en çok kullanılan sosyal paylaşım ağı Facebook ve forum.ziyouz.com adlı bir Özbek forumunda, Özbekistan'da yaşayan Özbek üyeler üzerinden yürütülmüştür. Çalışmalarımıza kaynaklık eden forum.ziyouz.com sitesi, Tacialiyev Devranbek Rustemoviç tarafından 2004 yılında kurulan ve Özbekistan'ın en büyük online kütüphanesi olan www.ziyouz.com sitesinin bünyesindeki bir forumdur. Genel konular, eğitim, kültür, Özbek edebiyatı, dünya edebiyatı fen ve teknoloji gibi birçok tartışma sayfası olan forumun yedi binden fazla üyesi, beş bin beş yüze yakın konu yazarı bulunmaktadır.

4. Özbeklerin Sosyal Medyada Ana Dillerine Yönelik Tutumları

Özbeklerin dil tutumlarının incelendiği forum.ziyouz.com sitesinde, Özbeklerin kendi ana dillerine yönelik tutumlarıyla ilgili tartışma konuları ve çok sayıda görüş bulunmaktadır. Bu tartışmalardan birisi "*Bugungi künde tilimizning seviyesi qanday derecede*" başlığıyla *Muattar* adındaki yazar tarafından açılmıştır. *Muattar* şu sözlerle forum üyelerini tartışmaya davet etmiştir:

"Günümüzde her şey; hareketlerimiz, giyimimiz, yürüyüşümüz zamana uyduğu gibi millî dilimiz de başka başka ahenklerde kulağımıza çalınmakta. Bu durum bazılarında normal geliyor, fakat bu normalliğin (!) ortaya çıkmasında kendilerinin de biraz olsun katkıları olduğunu biliyorlar mı ki?"

Dilimizde ne zamandır, özellikle öğrenciler arasında yabancı sözleri karıştırıp konuşmak moda oldu. Biz müstakbel dilcilerin bu durumu kenardan seyretmemesi lazım. Ne zamandır, akılcı yeni metotlar düşünüp bulmamız ve onları halka benimsetmemiz gerek diye düşünüyorum. Bunda da değerli sizlerin biraz yardım etmenizi ve dilcileri desteklemenizi istiyorum. Sonunda, dilimizin değişmesi millîliğimizin yok olmasına sebep olacak en korkunç yollardan biri değil mi? Fikirlerinizi bekliyorum

(<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.0>).

Yazarın 21 Eylül 2006'da saat 13.41.35'te başlattığı tartışmaya ilk cevap 7 dakika sonra 13.48.46'da *Nodî*'den gelmiştir:

"Sözlerinize katlıyorum. Gelişmenin artmasıyla birlikte dilimize verilen önem de azalmakta. Bir taraftan dilimiz yeni sözlerle zenginleşse de diğer taraftan gereksiz her şey giriyor. Mesela, gençler arasında hello, hi, OK gibi İngilizce sözler kullanmak gelenek oldu. Ona bakarsan kendi güzel sözlerimiz var, mesela hi'n yerine selam, OK'un yerine iyi var." (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.>).

Foruma misafir olarak katılan *İbrahim* bu meseleyi çözümlen ne kadar zor olduğunu, ana dilin unutulacak duruma geldiğini söylediğinde, forum üyesi *Şahine*, *İbrahim'e*: "Ana dilimizi unutmak büyük bir çöküşün habercisidir." cevabını veriyor ve çözümlü için ilk önce kitle iletişim araçlarındaki söylemlerin yabancı kelimelerden arındırılması gerektiğini öneriyor (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.0>).

Forumda benzer bir tartışma "*Aldım Özbek tilini örgeneylik*" başlığını taşıyor. Bu tartışmayı açan *Amir.temur* Özbek Türkçesine giren Rusça sözcüklerden şikayetçi. Rusçanın yanı sıra diğer yabancı dillerden de gelen çok sayıdaki sözcüğün ana dilden çıkarılmasının çok zor olduğunu ifade ederek forum üyelerini Özbek Türkçesinde güzel ve doğru konuşmaya, sohbetlerinde Özbekçe sözcükleri çok kullanmaya davet ediyor. Bir sözcüğün Özbek Türkçesini bilemeyenlerin forumda sorarak öğrenebileceklerini söyleyen *amir.temur'a* birkaç üye kullandıkları yabancı sözcüklerin Özbek Türkçesi karşılığını soruyor. Bunları cevaplayan *Amir.temur* forum üyelerini ana dillerini geliştirmeye çağırıyor:

"Arkadaşlar, şimdi hayatımıza teknolojik sözler, buna benzer başka güncel sözler giriyor. Onların çoğu başka dillerde aynı şekilde kullanılıyor. Ama mümkün olduğu kadar onların Özbek Türkçesini kullansak yine de ana dilimizin gelişmesine katkı sağlamış oluruz. Örneğin apelsin kelimesinin Özbek Türkçesi portaxal, jirafa kelimesinin Özbek Türkçesi ise zerrafaymış. Böyle kelimeleri başka kim biliyor. Biliyorsanız foruma yazın." (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.0>).

Bundan sonra *Amir.temur* ile bir süre sohbet edecek olan *Şakir63* adındaki forum

üyesi, sohbete ilginç bir giriş yapıyor: “Söz kağıtta değişmezmiş.” ve Özbekistan’ın yeni bağımsızlığa kavuştuğu günlerde, *Fransiya, samalyot, ayraport* gibi sözcüklere aslında *Farangistan, uçak, teyyaregah* gibi isimler türetildiğini ama halkın hâlâ o eski kelimeleri konuşmakta ve yazmakta olduğunu söylüyor. Ayrıca, aslında *portaxal* ve *zerrafa* sözcüklerinin de Özbek Türkçesi olmadığını *portaxalın* Türk dilindeki (Türkiye Türkçesinden bahsediyor olmalı) *portakaldan* uyarlama olduğunu, Arapların da bu sözcüğü aynı şekilde kullandığını ekliyor. Burada *Amir.temur’un Şakir63’ten* farklı olarak Özbek Türkçesini yerleştirdiği yer önemlidir: “Şakir63, sözleriniz etkileyici ama Özbek Türkçesi aslında Türkçedir. Bu Türkçe yıllar boyunca Arapça ile birlikte şekillendi. Arapça da Türkçe ile şekillendi. Bu dillerde birbirine benzer sözler çok fazla.” (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.0>).

Sözlerinin devamında, kullanılmayan Özbekçe sözcüklerin ortaya çıkarılıp kullanılması gerektiği hâlde sadece hatırlanıp bırakıldığına hayıflanarak *Amir.temur’a* cevabında, *Şakir63’ün* kullanılmayan Özbek Türkçesi sözlerin dile nasıl kazandırılacağına dair getirdiği bir çözüm önerisi var: “Bunun en güzel yollarından biri o yeni sözleri kullanacak kahramanlar yaratmak. Atabek ve Kümüş’e benzeyen. Mesela “siz öşemi?” (siz o musunuz?) sözü² ne zamandır meşhur. Fakat ne yazık ki halkın sevdiği türkücüler ve ünlülerin çoğu Özbek Türkçesini bozarak konuşuyorlar...” (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.10>).

Şakir63, İngilizcenin yaşlı, genç bütün İngilizler tarafından konuşulduğunu hatta Amerikalıların bile İngilizce (İngiliz İngilizcesi) konuştuğunu, bunda da Amerika’da çekilen filmlerin etkili olduğunu, gençlerin her zaman sevdikleri kahramanlar gibi davrandıklarını savunuyor. Ayrıca, dil meselesinin ciddi ve zor bir iş olduğunu, Fransızların dillerinin yabancı ülkelerde öğrenilmesi için çok para harcadıklarını ama bir işe yaramadığını, Hitler’in de Almancaya zarar verdiğini ilave ediyor. *Amir.temur* da bu sözlerle katılıyor. Özbek Türkçesinin milli ve gelişmiş bir dil olması için bütün Özbeklerin bu konuyu düşünüp, çokça kitap okumalarını ve günlük konuşmada kullanılan Özbek Türkçesi sözlere önem verilmesi gerektiğini, kendisinin yabancı sözler kullanmamaya ve evdekilere de kullandırmamaya çalıştığını söylüyor (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.1>).

² Atabek ve Kümüş, Çağdaş Özbek Edebiyatının ilk romanı olan ve Abdulla Kadiri’nin kaleme aldığı *Ötken Künler*’in kahramanlarıdır. Romanda Atabek ve Kümüş birbirlerini bir kere uzaktan görürler ve âşık olurlar. Olaylar iki âşığın birbirleriyle evleniyor olduklarını bilmedikleri bir izdivaca gelişir. Düğün gecesi iki âşık da çok üzgündür. Kümüş sevdiğinden başka bir adamla evleniyor olduğu için perişan olmuştur. Ancak gerdeğe girdiklerinde birbirlerini görürler. Atabek’i gören Kümüş beklenmeyen bu baht karşısında şaşkınlık ve heyecanla “Siz o musunuz?” der. Atabek, “Ben o’yum.” diye cevap verir (Kadiri 1992: 50).

Bu forumda dillerine yönelik tutumları incelenen Özbekler, çoğunlukla Özbek Türkçesinin durumunun, özellikle millî dil olma yönünde iyiye gitmediği görüşündeler. Yukarıdaki tartışma konularına benzer bir tartışma da *"Radio DJler Özbek tilini buzışyapti"* başlığını taşıyor. Yabancı sözcüklerin Özbek Türkçesine girişi, dilin bozuluşu, dilin millîliğinin zayıflayışı vb.ne ek olarak burada dili bozan radyo DJ'leri önemli ölçüde sorumlu tutuluyor. Konuştuklarını sadece kendileri anlayabilecek kadar bozuk bir şekilde ana dilini kullanan DJ'ler suçlanıyor, konuşmalarından örnekler verilerek adeta taşa tutuluyorlar. Ayrıca, her türlü jargonların, ağızların, manasız sözlerin, yabancı kelimelerin çok fazla kullanıldığı filmler de dili bozan etkenlerden kabul ediliyor. Bu filmleri izleyen gençlerin konuşmaları taklit ederek dilin bozulmasına neden olması tartışılıyor (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=663.0>,<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=663.10>).

Ana dile yönelik tutumla ilgili bir başka tartışma, sosyal paylaşım sitesi Facebook'tan. Mehmet Togay Çelebey adında bir Facebook kullanıcısı 16 Ocak 2018 tarihinde bir yazı (post) paylaşmış: "Özbekistan'da Devlet Dilini Bilmeyen Devlet Memurlarının Hepsini İşten Çıkarmak Gerekir." Çelebey'in "Bu iş gerçekleşmemiş ama..." notuyla tam bir yıl sonra tekrar paylaştığı bu yazıya Gülnaz Lilac: "Özbek Türkçesini bilmemek sorun yaratmaz bu memlekette ama Rusçayı bilmemek sorun yaratır." diyerek serzenişte bulunuyor. Çelebey'in 14 Aralık 2018'de aynı konudaki Özbekistan'da Özbek Türkçesi bilmeyen devlet memurlarının hepsinin işten kovulması, televizyonlarda devlet dilinden başka yayın yapılmaması, orta ve yüksekokullarda devlet diline hâkim olmayan öğrencilere diploma verilmemesini öneren bir paylaşımına Revşen Fetullayev, eğitimin sadece devlet dilinde verilmesi, yabancı dillerin dil öğretim merkezlerinde öğrenilmesi gerektiği cevabını veriyor.

Facebook ve forum.ziyouz.com sitesinde Özbeklerin ölçünlü/edebî dil kullanma alışkanlıklarına bakıldığında ortak bir tutum olmadığı, ağız kullanımlarının oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Öncelikle Facebook ortamında yapılan araştırmada ölçünlü türün özellikle aydın kesim arasında yaygın olarak kullanıldığı göze çarpmıştır. Örneğin akademisyen Haydarbek Nezirbekoviç Bababekov her zaman standart dil türünü, yeri geldikçe de teknik terimleri kullanmaktadır:

"Esselamü aleyküm, Feridehan! Dostimiz Ubeydulla hakide kitab çıkarmakçimiz. 6ta makale kolimde. Siz hem yazib bersengiz kanday bolarkin? Yengi telefon no bersengiz köp tedbirler bolyapti..." (1 Ocak 2017); "28 sentyabrde 'tez yarem' maşınada meni Taşkent şeher 7-şifahanege alib ketdi ve reanimatsiya bölümige yatkızışti. Ruperumda bir ağır hastelik bilen bir kariya yatgen edi. Birdenige uning yüregi tohtab kaldi. Yaş vıraç-

anesteziolog Dilşad derhal çareler köre başledi. Köp urinişler netice berdi – yürek sekin este ure başledi. Yüregi tohtegen kariya tirildi ve nefes ale başledi! Aferin Dilşadbek!" (2 Ekim 2017).

forum.ziyouz.com sitesinde ağız kullanımlarının, dili doğru kullanma konularının geçtiği sohbetlerde bile yaygın olduğu ve ağızların kullanımı hakkında çeşitli tartışmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin "*Bugungi künde tilimizning seviyesi qanday derecede*" başlıklı tartışmada *Nodi* adlı forum üyesinin konuşması:

"Bir tamanden tilimiz yingi (ölçünlü dilde: yengi), sözler bilen bayivatgen (ölçünlü dilde: bayiyatgen) bolse ikkinçi tamanden keresiz (ölçünlü dilde: kerektsiz:) her hil nerseler koşilib barvatti (ölçünlü dilde: bareyapti). Meselen yaşle (ölçünlü dilde: yaşler) aresi (ölçünlü dilde: areside) hello, hi, OK kebi ingliz sözleri ürf bolgen. Undan köre özimizani (ölçünlü dilde: özimizning) çirayli sözlerimiz bar-kü, meselen: "hi'ni" (ölçünlü dilde: "hi"ning) ornige "Selam" "OK'ni" (ölçünlü dilde: "OK"ning) ornige "yahşi..." (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745>).

Nodi bu konuşmasında ölçünlü dilin sıfat fiil eki *-yatgen'i*, *-vatgen* biçiminde Taşkent ağzını temel alarak kullanmış, ölçünlü dilin şimdiki zaman eki *-yap* yerine Taşkent ağzının şimdiki zaman eki *-vat'*ı tercih etmiş, yine ölçünlü dilin çoğul eki *-ler* yerine ağızlarda kullanılan *-le* ve ölçünlü dildeki *-ning* ilgi ekinin yerine ağızlarda olduğu gibi *-ni* ilgi eki kullanılmıştır. *Mes'ud*, *Nodi'*nin bu biçimde konuşmasını, ana dil sorunlarının nedeni için "İzaha gerek yok diye düşünüyorum." diyerek alaycı bir tavırla eleştirmiştir.

Forum üyelerinden *Nurzade'*nin konuşması ise şöyle:

"Hazirde yingi (ölçünlü dilde: yengi) alinvatgen (ölçünlü dilde: alineyatgen) kinolede (ölçünlü dilde: kinolerde) köprak rusça sözlenu (ölçünlü dilde: sözlerni) işletişvatgenige (ölçünlü dilde: işletişvatgenige) güvahi bolyabmiz (ölçünlü dilde: bolayapmiz). elbette bu yahşimes (ölçünlü dilde: yahşi emes) lekin şu kinoleyem (ölçünlü dilde: kinolerem/kinoler hem) kündelik hayet tarzimizden alinyabdi (ölçünlü dilde: alineyapti) tori (ölçünlü dilde: togri) ...lekin şu hayetni korsetvamize (ölçünlü dilde: körseteyapmiz) dip (ölçünlü dilde: dep) kinoda "rusça" sözlenu (ölçünlü dilde: sözlerni) işletmesden kelecey (ölçünlü dilde: kelecek) evladdi (ölçünlü dilde: evladni) oyleş kerey (ölçünlü dilde: kerek)..." (<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745>).10).

Fikrim Mening adlı forum üyesine göre Özbek dilini bozan hususiyetlerden birincisi dile yabancı dillerden sözcüklerin girmesi, ikincisi ise Taşkent'te konuşulan ağızdır. Bu üye Taşkent'teki televizyon ve radyolarda, standart türe uygun olmayan biçimde Taşkent ağzının sürekli konuşulmasını doğru bulmuyor ve "bir *vatti-vatti*

(Taşkent ağzındaki şimdiki zaman eki -va'tı kastediyor) almış başını gidiyor, medeniyetten eser kalmadı." diyerek eleştiriyor. Kendisi, Özbek Türkçesinin *c-'leşen*³ ağzlarından olan ve köyünde kendi ağzında ama şehirde edebî dilde konuştuğundan da bahseden *Fikrim Mening'e*, *Muslima_subh* ise şiddetle karşı çıkıyor:

"Brother (hitap şeklinin İngilizce olması ilginç), doğrusu sizin ağız hakkındaki sözlerinize çok katılmıyorum, çünkü bir ağızda konuşarak büyüyen insanlara başka ağızda konuşmak zor gelir, bu yüzden Allah'ın istediği yerde doğup o ağızda konuşanlara böyle davranmayın, belki bazı televizyon ve radyolarda uygunsuz şeyler için doğrudur, ama vatti vatti'leyerek konuşmak oralılar için normal, başkaları için kendi ağzı doğal, o yüzden bunu suç olarak görmeyin."

Şair ise *Fikrim Mening'e* katılıyor:

"TV ve radyo milletin yüzüdür. Orada ağızdan yararlanmak doğru değil. Bu millî dilimizin bozulmasına sebep olur. Yine şimdi çıkan filmlerde de edebî dilin yerini Taşkent ağzı almakta. Bu, genç nesli kötü etkilemektedir. Bu ise dilimize karşı hürmetsizliktir."

Muhtemelen Taşkentli bir üye *Y_U_R_I_S* bu eleştirilere kızgınlıkla cevap veriyor:

"Konuştuklarınıza bir bakar mısınız? Taşkentlileri kötü etkilemiş...
Söyleyeyim söyleyeyim diyorum ya... Ne fayda... Yine moderatörler bana kızacak... Siteye uygunsuz (Offpost) davrandınız diye.. Böyle bir durumda...
Ha, neyse tamam..."(<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.10>).

5. Özbeklerin Sosyal Medyada İkinci Dile Yönelik Tutumları

Uzun yıllar Rus diline maruz kalan ve genel olarak iki dilli olan Özbeklerin bu durumu doğal olarak sosyal medyadaki dil kullanımlarına da yansımıştır. Özbeklerin dil tercihleri, Facebook üzerinden incelendiğinde ikinci dil olarak çoğunlukla Rus dilinin tercih edildiği ve Rusçanın bazen bütün konuşmayı kapsayacak şekilde; bazen cümlelerin başında veya sonunda olmak üzere çeşitli seviyelerde kullanıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmada İngilizcenin de Özbekler tarafından sıkça kullanıldığına rastlanmıştır.

---

³ Özbek Türkçesinin y- > c- ile karakteristik olan *c-'leşen* (*c-lavçi*) ağzlarına, Semerkand, Kaşkaderya, Buhara, Surhanderya, Ahengeran Vadisi'ndeki bazı ağzılar ile Kuzey Harezmi ve Fergana Vadisi'ndeki Kıpçak ve Karakalpak ağzıları girmektedir (Reşetov vd. 1978: 35).

Örneğin, Hayrulla Zalikov, sayfasında çoğunlukla Özbek Türkçesi konuşurken, profil resmini güncellediği paylaşımında Alla Ukrainets adlı arkadaşıyla tamamen Rusça konuşmaktadır:

“Alla –Gde ulybka? Pochemu grustnyy?

Hayrulla –Tak poluchilos’...

Alla –Sleduyushiy raz budet.

Hayrulla –Voobshche to zdes’ u menya yestestvennaya mimika.

Alla –Budu zhdat’ sleduyushchego raza.

Hayrulla –Khorosho.”

4938 arkadaşı olan etkin bir Facebook üyesi Nergize Batrova sayfasında genellikle Özbek Türkçesi konuşmakla birlikte Rusçayı da sık sık kullanıyor. Türkçe konuşan Türkiyeli arkadaşları Sadık Taşdemir ve Mehmet Arıcı ile Rusça konuşuyor:

“Sadık – Merhaba güzel arkadaşım. Eyüp sultandan selamlar sevgiler.

Nergize – **Dobryy den’ moy dorogoy drug blagodaryu vas za vso ot dushi! Pust’ Allakh berezhet vas ı vashu sem’yu amin amin amin!**

Sadık –güzel dualar için teşekkürler.

Mehmet –En güzel akşamlar sizlerin olsun slm ve arkadaşlarım efendim merhabalar nasılsınız efendim merhabalar.

Nergize – **Dobryy vecher moy dorogoy drug blagodaryu vas za vso ot dushi!**

Murad Hayrullayev’e doğum gününde birçok arkadaşından kutlama mesajı geliyor. Murad kendisiyle Özbek Türkçesi konuşanlara Özbek Türkçesi, Rusça konuşanlara Rusça cevap veriyor. Murad’ın cevaplarından bazıları:

Gülnara’ya “Spasibo. Vashimimolivami!”

Atabek’e “Spasibo bratişka!”

Gayret’e “Spasibo Gayret”

Abdulla’ya “Rahmet uka!”

Bekzad’a “Rehmet Bekzad!”

Bahtiyar’a “Rehmet dostim!”

Aziz’e “Thanks a lot brother” (Aziz, Murad’ın doğum gününü İngilizce kutlamıştır)...

Bahtiyar Balaganov’un tercihleri oldukça çeşitlilik gösteriyor. Paylaştığı bir fotoğrafa yapılan yorumlar ve kendisinin verdiği cevaplar şöyle:

Adilov -Esselamü aleyküm! Aka **vı reshili reklamoy zanyat’sya**

Bahtiyar Balaganov -Va aleyküm esselam **net konechna**

(Başka bir resim)

Talibcan -Bake dorogoy, kogde je ya svami sfofkayus?

Bahtiyar -Huda hahlese

Bek Sultan -Vot vam... Bahtiyar Aka

Bahtiyar -rahmet

Zebinisa Ahmedova, bir arkadaşına tebrik mesajında Özbek Türkçesi ile başlayıp Rusça ile devam ediyor: “-Çerçemeng tebrikleymen! **Pespekt!! S dnom medikov Vas!**”

Dilnaze Narzullayeva 31 Aralık 2018’de Türkiye Türkçesi ile “Mutlu yıllar sevgili arkadaşlar!” başlığı olan bir çam ağacı resmi paylaşıyor. Dilnaze’ye gelen yeni yıl kutlaması mesajları ve Dilnaze’nin cevapları Rusça ve İngilizce:

Dilnaze Halilova –Dil’noza, Pozdravlyayu Vas i Vashikh blizkikh s nastupayushchim Novym godom! Schast’ya, zdorov’ya i vsekh blag!

Dilnaze Narzullayeva –Spasibo bol’shoje, dorogaya Dil’noza opa! Vas tozhe pozdravlyayu!!!!

Susan -Happy New Year to my family across the World. May you have abundant blessing in 2019.

Dilnaze Narzullayeva -thank you so much!!! Happy New year!!!! I wish you all the best of the World!

Buhara’daki Gençler Merkezi’nin bir fotoğrafını paylaşan Nefaset Devletova’ya gelen yorumlar, Özbek Türkçesinin yanı sıra İngilizce. Nefaset de konuşulan dile göre cevap veriyor:

Abdullah –So beautiful

Nefaset –thanks a lot!

Haydarbek Nezirbekoviç Bababekov Rusça yazdığı bir tarih kitabının (*Vosstaniye Pulatxana 1873-1876*) yayımlandığını sayfasında paylaşmıştır. Genellikle milliyetçi söylemlerine rastlanan Mehmet Togay Çelebey, buna tepki gösteriyor: “Niye şimdi Rusça? Siz bunu Rusların okuyacağını mı düşünüyorsunuz? Ruslar sizin bu kitabınızı okumaz, yüzde yüz kefilim.”, Bababekov’un cevabı ise şöyle:

“Böyle kefil olmayın! Yalancı çıkarsınız. 6 tane sipariş geldi. Niye Özbek Türkçesi değil diye sormanız yersiz. Önce Özbek Türkçesi olarak ‘Polathan İsyanı’⁴ yayımlamıştım. Şimdi onu Rusçaya tercüme ettim ve genişletip

---

⁴ Polat Han, Hokand Hanlığı’nın son dönemlerinde, hanedan üyesi olduğu iddiasıyla öne çıkmış bir şahsiyettir. Hanedan üyesi olmasa da Rus işgaline karşı ayaklanmış, etrafına

yayımladım. Âlim sadece kendi kazanında pişmez, başka halkların da eserini bilmesi gerekir. Sizin *Polathan İsyanı*'ndan haberiniz var mı? Okudunuz mu?"

6. Sonuç

Facebook sosyal paylaşım sitesinde yüz üyeden on bir üyenin ve forum.ziyouz.com sitesinde yirmi dokuz üyenin sohbetleri incelendiğinde millî bir ana dil inancına sahip oldukları görülmüştür. Özbek Türkçesinin bozuluyor olması yönünde oldukça kaygılı olan Özbekler, bu bozulmaya neden olarak en fazla, başta Rusça olmak üzere yabancı dillerden Özbek Türkçesine giren sözcükleri ve bu sözcüklerin yaygın olarak kullanılmasını ileri sürmektedirler. Bu sözcüklerin radyo, televizyon ve sinemalarda sık kullanılmasının dile zarar verdiği yönünde görüşler yaygındır. Dili doğru konuşmayan Özbekler suçlanmaktadır. Öte yandan, Özbek edebî dili kullanılmakla birlikte, dilin doğru kullanılması yönündeki tartışmalarda dahi edebî dile uygun olmayan konuşmalara rastlanmıştır. Kendi ağzlarını kullanmaktan vazgeçemeyenler ile bunun doğru olmadığını düşünenler arasında ciddi düzeyde tartışmalar olmaktadır. Ortak bir dil kullanımından yana olanların, kendi fikirleriyle konuşmalarının uyuşmadığı örnekler de görülmüştür.

İkinci dile yönelik tutumlarda özellikle Rusça kullanımına karşı olumsuz tepkiler görülmekle birlikte yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. Özellikle Facebook'ta yapılan araştırmalar sonucunda Özbeklerin Rusça konuşmaktan vazgeçemediklerini söylemek mümkündür. İngilizce de yavaş yavaş Özbeklerin hayatına girmeye başlamıştır.

Kaynaklar

- AMİNOV K., JENSEN V., JURAEV S., OVERLAND I., TYAN D., UULU Y. (2010) Language Use and Language Policy in Central Asia. *Central Asia Regional Data Review*, Vol. 2, No. 1, 1-29.
- BAKER C. (1988) *Key Issues in Bilingualism and Bilingual Education*. Bristol: Multilingual Matters.
- ELTAZAROV J. (2016) Orta Asya Cumhuriyetlerindeki Ruslar ve Rus Federasyonu'ndaki Türk Topulukları. *Tehlikedeki Türk Dilleri III: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Editörler S. EKER, Ü. ÇELİK ŞAVK), C. 4, Ankara: International Turkish-Kazakh University, Astana: Uluslararası Türk Akademisi/International Turkic Academy.

---

topladığı insanlarla birlikte çıkardıkları isyanlarda liderlik etmiş ve sonunda Ruslar tarafından idam edilmiştir. Bababekov'un *Polathan İsyanı* bu şahısla ilgili yazdığı bir kitabıdır.

- HOLMES J. (2013) *An Introduction to Sociolinguistics*. New York: Routledge.
- KADİRİY A. (1992) *Romanlar Ötken Künler Mehrabden Çeyan*. Taşkent: Gafur Gulam Namidegi Neşriyat-Matbaa Birleşmesi.
- KİLLİ YILMAZ G. (2010) *Kuzey ve Güneydoğu Sibirya Türklerinin Dil Durumu*. Ankara: KÖKSAV.
- KUÇKARTAYEV İ. (2018) *Özbekistan Eğitim Sistemi ve Dilbilim Açısından Ana Dili Öğretimi*. *Doğumunun 80. Yıl Münasebetiyle Prof. Dr. İristay Kuçkartayev'in Türkiye'deki Bilimsel Mirası* (Yayına hazırlayan Aynur ÖZ ÖZCAN). Ankara: TDK. 95-101.
- MCKENZIE R. M. (2010) *The Social Psychology of English as a Global Language Attitudes, Awareness and Identity in the Japanese Context*. Londra: Springer.
- ÖZKAN Y. (2014) *Türk Dilinin Yurtları*. Ankara: Akçağ
- REŞETOV B.B., ŞAABDURAHMANOV Ş. (1978) *Özbek Dialektolojisi*. Taşkent: Okıtuvçi.
- SOLMAZ B., TEKİN G., HERZEM Z., DEMİR M. (2013) "İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama", *Selçuk İletişim*, C.7, S. 4, s. 23-32.
- ŞAABDURAHMANOV Ş., ASKAROVA M., HACİYEV A., RASULOV İ., DANİYEROV H. (1982) *Hazirgi Özbek Edebiy Tili*. Taşkent: Okıtuvçi.
- USER H. Ş. (2006) *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara: Akçağ.
- VANDERMEEREN S. (2005) "Research on Language Attitudes", *Sosyolinguistics An International Handbook of the Science of Language and Society Volüme II*, (eds. Herausgegeben von Ulrich AMMON, Norbert DITTMAR, Klaus J. MATTHEIER, Peter TRUDGILL), pp. 1318-1332, Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.
- AKINCI VURAL Z. B., BAT M. (2010) *Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma*. *Journal of Yasar University*, C.5, S.20, s.3348-3382.
- YILDIRIM H. (2012) *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi-Alıştırmalar-Konuşma-Metinler)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Elektronik Kaynaklar

- <https://stat.uz/uz/432-analiticheskie-materialy-uz/2033-o-zbekiston-respublikasining-demografik-holati> (10 Ocak 2019).
- <http://www.lex.uz/docs/-121051> (10 Ocak 2019).
- <https://oguzcetin.gen.tr> (10 Ocak 2019).
- <https://www.gov.uz/oz/pages/territory> (10 Ocak 2019).
- <https://www.uzedu.uz/Xtv/BarchasiPage/67?tp=86> (10 Ocak 2019).
- www.tdk.gov.tr (10 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.0> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.0> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=6862.10> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=663.0> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=663.10> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.0> (14 Ocak 2019).
- <http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=745.10> (14 Ocak 2019).

Türkan Yalçınkaya <https://orcid.org/0000-0001-8789-3603>

Dr. Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı.

e-posta: t.yalcinkaya.57@gmail.com

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 4 Temmuz 2019

Yayına kabul edildiği tarih: 13 Nisan 2020

E-yayın tarihi: 4 Ağustos 2020

Çıktı sayfa sayısı: 17

Kaynak sayısı: 29